

Երեսնյա այսպիսի

ՄԱՅՐ ԱՅԹՈՒ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՇՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿԵԱՐԱԹԱԹԵՐՈՒ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ՇՐՋԱՆԱՎԱՐՏՆԵՐԻ ՕՐՀՆՈՒԹՅԱՆ ՕՐԱՎ ԱՌԻՐՈՎ

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից հայրական սիրով Մեր օրհնությունն ու շնորհավորանքներն ենք բերում ուսումնական հաստատությունների շրջանավարտներին, տնօրինությանը, ուսուցիչներին ու դասախոսներին:

Միջոցառումներ, այսօր դուք ձեր կրթությանն ամրապնդելու օրերն եք, հույսով եմ երազանքներով բայում եր դեպի կյանքի նոր համագործակցություն: Դեպի ուր էլ առաջնորդի ձեզ այս նոր ճանապարհը՝ ուսումը շարունակելու, աշխատելու, բանակում ծառայելու, Աստված մշտական հոգածությամբ պահպանում է ձեզ՝ իրականություն դարձնելու ձեր ազնիվ ու արդար իղծերը: Մեր Տերը՝ Հիսուս Քրիստոսը, ասում է. «Ես սիրեցի ձեզ, իմ սիրո մեջ հաստատուն մնացեք» (Հովհ. ԺԵ 9): Մեր Տիրոջ այս կոչին ունկնդիր՝ ձեր սրտերում վառ պահեք հավատը, աստվածսիրությունն ու ազգամիջոցը, որպեսզի Բարձրալի գորակցությամբ ձեր ջանքերը պտղաբերեն հայտնություններով ու նորանոր ձեռքբերումներով եւ բարիք ու խնդրություն հավելեն մեր Հայրենիքի ու ժողովրդի կյանքին:

Աստվածակառույց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից հայրապետական Մեր աղոթքն ենք բարձրացնում առ ամենակարողն Աստված, որ օրհնի ձեր կյանքի ուղին եւ շնորհի երջանկությունն ու ամենայն բարիք:

Մեր բարձր գնահատանքն ենք բերում կրթության գործի բոլոր նվիրյալներին ու ծնողներին՝ նոր սերունդ կրթելու ջանադրության, խնամքի ու հոգատարության համար, եւ հայցում, որ Տերն Իր Սուրբ Աջի հովանու ներքո խաղաղ պահպանի մեր Հայրենիքը եւ հավատքով ու հույսով գործադրի՝ մեր ժողովրդին ի սփյուռս աշխարհի:

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԱՎ ԱՌԻՐՈՎ (28 մայիսի, 2012 թ.)

Քրիստոսահին՝ Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնից Հայրապետության օրվա տոնական առիթով ողջունում եւ հայրապետական Մեր օրհնությունն ու շնորհավորանքներն ենք բերում մեր ժողովրդի զավակներին՝ ի Հայաստան, յԱրցախ եւ ի Սփյուռս:

Այսօր տոնում ենք նվիրական հիշատակը Հայոց պետականության վերականգնման, որն իրականություն դարձավ քաղաքադաշտի ղեկավարից հետո: Ինձնամոլորս տարի առաջ՝ մայիսյան լուսավոր այս օրը, մեր հայրերը հռչակեցին Հայաստանի առաջին Հանրապետությունը, եւ հայրենի երկնակամարում ծածկվեց հայոց եռագույնը՝ որպես խորհրդանշիչ ազատ եւ անկախ ապրելու մեր ժողովրդի երազանքի իրականացման:

Գոհություն երկնավորին, Մայիսյան հերոսամարտերի

եւ Հայաստանի առաջին Հանրապետության հռչակման հիշատակներն այսօր ոգեշնչում են մեր ժողովրդին հայրենի պետականությունը զորացնելու եւ իր լուսավոր գալիքը կառուցելու հույսերով:

Մայր տաճարի Իջման Սր

Լորին Սրբությունը գոհունակություն հայտնեց երկու երկրների միջեւ համագործակցության առավել սերտացման նպատակով ձեռնարկվող ջանքերի համար՝ վստահություն հայտնելով, որ այդ գործակցությունից փոխադարձ դրական արդյունքներ կարձանագրվեն, ինչպես եւ իր գնահատանքը հայտնեց ճապոնիայի ժողովրդին՝ Հայաստանի ցուցաբերվող գորակցության համար:

Անդրադարձ կատարվեց նաեւ անցյալ տարի ողջ աշխարհը ցնցած ողբերգությանը՝ ճապոնիայի երկրաշարժին, եւ դրա տակալի հետեւանքներին: Այս առնչությամբ ճապոնիայի դեսպանը շնորհակալություն հայտնեց Ամենայն Հայոց Հայրապետին՝ ղեկավարի այդ օրերին հայ ժողովրդի եւ Հայոց Եկեղեցու սրտակցության, ինչպես նաեւ ի հիշատակ գոհվածների կազմակերպված աղոթքի արարողության համար:

Լորին Սրբությունը մաղթեց, որ ճապոնիան շուտափույթ հաղթահարի աղետի հետեւանքները, եւ ինչպես ճապոնիայի ժողովուրդը, այնպես էլ ամբողջ աշխարհը գերեւ մնա ողբերգություններից:

Շարունակությունը՝ էջ 2

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎԵՀԱՐԱՆՈՒՄ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց

13 մայիսի

Զուլվեյթի շեյխուհի Շեյխա Ֆարիհա ալ-Ամադ ալ-Սաբախին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Զուլվեյթի շեյխուհի, Զուլվեյթի «Օրհնակելի մայր» հիմնադրամի նախագահ Շեյխա Ֆարիհա ալ-Ամադ ալ-Սաբախի գլխավորած պատվիրակությանը՝ ուղեկցությամբ երկու երկրների դեսպանները:

Շեյխուհի Շեյխան բարեգործական մեծ աշխատանքներ է իրականացնում տարբեր երկրներում՝ օգնություն

ցուցաբերելով կարիքավոր ընտանիքներին:

Վեհափառ Հայրապետը, ողջունելով շեյխուհուն, անդրադարձ կատարեց հայ ժողովրդի կյանքում, ինչպես նաեւ հայ ինքնության պահպանման գործում Հայոց Եկեղեցու ունեցած դերակատարությանը: Ապա խոսելով հայ եւ արաբ ժողովուրդների դարավոր հարաբերությունների մասին՝ Լորին Սրբությունը Նշեց, որ դրանք մշտապես հատկանշվել են ջերմ եղբայրությամբ եւ բարեկամությամբ, եւ այդ դարերի ընթացքում ձեւավորված գեղեցիկ ավանդույթների արտահայտություններն այսօր տեսանելի են Զուլվեյթում:

Ի դեմս Շեյխա Ֆարիհայի՝ Լորին Սրբությունն իր շնորհակալությունն ու գնահատանքը հայտնեց Զուլվեյթի Եմիրին եւ իշխանություններին՝ հայկական համայնքի հանդեպ ցուցաբերվող հոգատար վերաբերմունքի համար: Վեհափառ Հայրապետն իր մասնավոր շնորհակալությունը հայտնեց նաեւ Շեյխա Ֆարիհային՝ նրա մարդասիրական գործունեության համար՝ ընդգծելով, որ իրականացվող բարեգործությունները բարձր է գնահատվում բոլոր ժողովուրդների կողմից՝ անկախ կրոնական պատկանելությունից:

Իր խոսքում տիկին Ֆարիհան անդրադարձավ Զուլվեյթում առկա կրոնական հանդուրժողականության բարձր մակարդակին, ինչպես նաեւ երկրի տարբեր ոլորտների զարգացման գործում հայության կարեւոր դերակատարությանը:

17 մայիսի

Ճապոնիայի արհակարգ եւ լիազոր դեսպանին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Հայաստանի Հանրապետությունում ճապոնիայի արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Տիկաիտո Հարադային:

այսիս 17-ին Հայաստանյայց Առաքելական Սր Եկեղեցին Նշեց մեր Տեր եւ Փրկիչ Հիսուս Քրիստոսի Համբարձման տոնը: Այս առիթով Մայր Աթոռում, հանդիսատեսությամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, մատուցվեց Ս. Պատարագ: Պատարագին էր Շիրակի թեմի առաջնորդ Միքայել եպս Աջապահյանը:

Պատարագի սրբազան արարողությանը մասնակցում էին հայաստանյան թեմերի առաջնորդները, Մայր Աթոռի միաբանները, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսության միաբան Կոմիտաս արք. Օհանյանը, Իտալիայի հայ համայնքից բարերար հայորդիներ եւ բազում ուխտավորներ:

Համբարձման տոնին տոնախմբվում է նաեւ Հայոց Հայրապետական Աթոռի՝ 1441 թ. Սսից Ս. Էջմիածին փոխարքայության հիշատակը: Այս առիթով Պատարագի ա-

Համբարձման տոնը Մայր Աթոռում

կարեւորության մասին: «Այս օրերին էր, երբ լուսամիտ վարդապետներ, հոգեւորականներ՝ միտքը հոգացան վերադարձնելու Հայրապետական Աթոռը Սր Էջմիածին, որ չէր եղել գրեթե 1000 տարի... Եւ 1441 թվականին մի բուռ վարդապետներ հավատքով ելան աշխարհի դեմ: Ասում են, որ Միսն անշքացած էր, հալածանքների ենթարկված էր, եւ այդ պատճառով Աթոռը տեղափոխվեց Սր Էջմիածին: Սա անշուշտ ճշմարտություն է, բայց ոչ ամբողջապես, ուրովիտեւ Էջմիածինը նույնպես Օտարի լծի ու հալածանքների տակ էր, Արարատյան դաշտում հայություն էր մնացել, ...ուրեմն՝ Էջմիածինն ավելի ապահով չէր, քան Միսը, ուրեմն՝ ապահովությունը չէր, որ փնտրում էին վարդապետ-

դապետների լուսամտությամբ եւ պայծառատեսությամբ, թե ինչպես տեսան 500 տարի իրենցից առաջ, տեսան, որ այստեղ է հավաքվելու հայ ժողովուրդը, այստեղ է ստեղծելու իր պետականությունը եւ այստեղ է հաստատելու իր հանրապետությունը եւ իր հայրապետական մայրան անսասն Աթոռը: Ի՞նչ Սուրբ Հոգու շնորհի ունեին այս վարդապետները, որ այդ մտայն ու անհույս տարիների տեսան այս օրը, տեսան, որ Մայր Աթոռ Սր Էջմիածին հովանու ներքո պիտի հավաքվի հայ ժողովուրդը... Եվ մեկը գիտենք պատմությունից, թե ի՞նչ դժվար օրեր ապրեց Մայր Աթոռը 1441 թ. հետո էլ, բայց միշտ հավատքը եղավ հաղթելու աշխարհին, եւ այդ վարդապետներն ու նրանց հաջորդները... հիմքը դրեցին Հայաստանի, այսօրվա Հայաստանի՝ Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնում: Առանց Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնի չէր լինի այսօվա Հայաստանը, որովհետեւ Մայր Աթոռ Սր Էջմիածինը մազկնիքի նման իր շուրջը հավաքեց հայ ազգի ցրված բեկորները: ...Այսօր չհասկանալ այդ, չգիտակցել այդ եւ մտածել, որ մեր երկիրն ու պետականությունը կարող էին գոյություն ունենալ առանց Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնի, միամտություն է... Ուստի այս պատճառով է նաեւ, որ այս օրը՝ Համբարձման տոնին, մեր եկեղեցին ու մեր հայրերը հաստատել են այս տոնը՝ Սսից՝ Էջմիածնում վերահաստատման տոնը, որպեսզի հիշենք յուրաքանչյուր, որ այս Աթոռի շնորհիվ է, որ կանք իբրեւ ազգ, իբրեւ պետություն, պետականություն եւ հայրենիք»,- Նշեց սրբազանն իր խոսքում:

Նույն օրը՝ արարողությունից հետո, Վեհաքառում Քարեգին Բ Ամենայն Հայոց Հայրապետի սրբատառ կոնդակով Գուգարաց թեմի առաջնորդ Սեպուհ եպս Զուլյանին եւ Մայր Աթոռի հրա-

տարակցական բաժնի տնօրեն Նաթան եպս Դովհանիսյանին շնորհվեց արքունական պատիվ՝ ի գնահատություն Հայոց Եկեղեցու անդամատանում տարիների նրանց վաստակի եւ նվիրյալ ծառայության:

Սեպուհի սրբազանին հանձնված կոնդակում ասված էր. «...Այսօր Սեպե յուրաքանչեւ հաստատելու, որ ծառայության ողջ ընթացքում Ձեր բոլոր հանձնառությունների ու պարտականությունների մեջ Դուք՝ որպես գինվորյալ սպասավոր Առաքելական մեր Սր Եկեղեցու, առաջնորդվել եք հայորդյաց հոգեւոր կյանքի վերադարձնելու ավանդ բերելու ազնիվ նախանձախնդրությամբ՝ հավատարմորեն պահելով ծառայանվիրուհի Ձեր սրբազան ուխտը Բարձրյալ Տիրոջ հետ:

Մայր Աթոռում, ժեւիկ հայ համայնքում եւ Շիրակի թեմում տասնեանգամ հանձնառություններով հարստացնելով Ձեր փորձառությունը՝ Դուք կոչվեցիք Գուգարաց թեմի առաջնորդի պատասխանատու պաշտոնին: Նախընթաց մեկ ու կես տասնամյակի ընթացքում անհոգաբեկ սպասավորությամբ Դուք կարողացաք գործակցել նորակազմ թեմը, եկեղեցիների շուրջ միավորել մեր ժողովրդի հավատավոր զավակներ-

ին, բարվոք աշխատանք իրականացնել ի կապատ երիտասարդ հայորդյաց հոգեւոր կրթության ու դաստիարակության»:

Նաթան սրբազանին շնորհված հայրապետական կոնդակում մասնավորապես ասված էր. «...Գնահատանքով ենք անդադառնում տերունապատվեր Ձեր ծառայության արդյունքներին: Դուք նախանձախնդիր ու նվիրյալ ոգով եք արգասավորել Ձեր սպասավորությունը՝ ճեմարանի փոխտեսչի, այնուհետ Ուկրաինայի եւ ապա Մեծ Բրիտանիայի հայոց թեմերի առաջնորդի պատասխանատու պաշտոններում:

Ուրախ ենք, որ այսօր Դուք, որպես Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնի հրատարակչական բաժնի տնօրեն, գովարժան աշխատանք եք իրականացնում հոգեւոր-աստվածաբանական գրականության հրատարակչության կարեւոր գործում՝ ներդրում բերելով Տիրոջ կենսարար խոսքի տարածման եւ մեր հավատացյալների կրոնական գիտելիքների գործացման առաքելության մեջ»:

Վերջում Նորին Սրբությունը մայրեց, որ Բարձրյալ Տերը գորակից լինի Սեպուհի եւ Նաթան արքեպիսկոպոստների՝ բարձր ու պատասխանատու նրանց կրթման մեջ:

վարտին, նախագահությամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, կատարվեց Հայրապետական մաղթանք:

Միև մաղթանքի արարողությունն օրվա խորհրդի շուրջ ընթացքը պատարագից Միքայել սրբազանը: Անդրադարձ կատարելով Տիրոջ Համբարձման տոնին՝ սրբազանն այնուհետեւ խոսեց Ամենայն Հայոց Հայրապետական Աթոռի՝ Սսից Ս. Էջմիածին վերադարձնելու 571-րդ տարեդարձի եւ պատմական այս իրադարձության

ները: Ի՞նչ էին փնտրում՝ հայրենիք: Մեր պատմական օրրանն է այստեղ, մեր պատմական ծննդավայրն էր այստեղ, այստեղ վերահաստատեցին Աթոռը, որովհետեւ այստեղ է հայրենիքը, եւ այստեղ՝ Հայրենիքի սրտում, իջավ Միաժին Որդին 301 թվականին: Եվ այստեղ սասց՝ պիտի լինի Իմ Աթոռը քահանայապետական: Նշանակում է՝ ուղեկցեց մեր հայրենիքի վայրը: Այստեղ է պիտուր մեր հայրենիքի: Եվ այսօր հիանում ենք այդ վար-

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց

26 մայիս

Ֆրանսիայի Սենատի անդամներին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Ֆրանսիայի Սենատի անդամներ Ֆիլիպ Մարիսիին, Սոֆի ժուստենին եւ Բերնար Ֆուրնիեին:

Ողջունելով սենատորների այցը Մայր Աթոռ Սր Էջմիածին՝ Վեհափառ Հայրապետը շնորհավորեց նրանց՝ տր նախագահի ընտրության կապակցությամբ՝ մաղթելով, որ նրա առաքելությունն արդյունավետ ու

կան համայնքի մասին՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն իր մասնավոր շնորհակալությունը հայտնեց Ֆրանսիայի իշխանություններին՝ հայ համայնքին հոգեւոր եւ մշակութային կյանքով լիարժեքորեն ապրելու հնարավորությունն ընձեռելու համար:

Պատվիրակության ղեկավար սենատոր Ֆիլիպ Մարիսիին իր հերթին անդրադարձավ հայ-ֆրանսիական հարաբերությունների՝ ընդգծելով, որ դրանք աչքի են ընկնում բարձր մակարդակով:

արգասաբեր լինի ի բարօրություն Ֆրանսիայի ժողովրդի:

Անդրադառնալով երկու երկրների հարաբերություններին՝ Նորին Սրբությունը Նշեց, որ հայ ժողովուրդն առանձնակի ջերմություն է տածում ֆրանսիացիների հանդեպ, քանի որ դժվար պայմաններին նրանք մշտապես զորակից են եղել մեր ժողովրդի զավակներին եւ հանդես եկել նրանց իրավունքների պաշտպանությամբ: Խոսելով Ֆրանսիայի հայկա-

Գերագույն հոգեւոր խորհրդի ժողով Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնում

Մայիսի 15-ին, նախագահությամբ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գաբրիել Բ Շայրագույն Պատրիարքն եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնում տեղի ունեցավ Գերագույն հոգեւոր խորհրդի ժողով, որին մասնակցում էին նաեւ հայաստանյան թեմերի առաջնորդները եւ Մայր Աթոռի միաբան եպիսկոպոսները: Ժողովի ընթացքում քննության առնվեցին թեմական, կալվածական, ծիսական եւ կարգապահական խնդիրներ:

Ժողովին անդրադարձ կատարվեց օրերս Վրաստանում երկրաշարժի եւ ջրհեղեղի հետեւանքով տեղի ունեցած ողբերգական դեպքերին, որոնց ընթացքում գոհվեցին Վրաստանի բաղաձայնները: Այս անհույս պահին Գերագույն հոգեւոր խորհրդի անդամները ցավակցություն հայտնեցին վրաց ժողովրդին, Վրաստանի իշխանություններին եւ Վրաց Ուղղափառ Եկեղեցուն:

Ցավով արձանագրվեց նաեւ այդ ընթացքում Թբիլիսիի Սր Նշան հայկական եկեղեցու զանգակատան փլուզման փաստը: Վիճակային թեմի առաջնորդ Վազգեն եպս Միգրայանյանը ժողովականներին տեղեկություններ փոխանցեց Սր Նշան եկեղեցու վթարային վիճակի եւ այս ուղղությամբ ձեռնարկված բայլերի մասին:

Այս առնչությամբ թեմական առաջնորդին հանձնարարական տրվեց վրաց պատկան մարմինների հետ աշխատանքները շարունակելու՝ արագացնելու համար Սր Նշան եկեղեցու ամրակայման ու վերանորոգման, ինչպես նաեւ Շամխորեց Կարմիր Ավետարանի եւ Մուղնեցց Սր

Գեորգ փլուզված եկեղեցիների վերականգնման գործընթացը:

Գերագույն հոգեւոր խորհուրդը նաեւ հույս հայտնեց, որ վրաց իշխանությունները՝ ընդառաջ կատարված դիմումներին, կվերականգնեն Վիրահայոց թեմի իրավունքը հայոց պատմական սրբավայրերի նկատմամբ, ինչը հնարավորություն կտա թեմին եւ բարեպաշտ հայորդիների պատշաճ խնամք ցուցաբերելու դրանց նկատմամբ եւ գերծ պահելու փլուզումներին:

Ժողովին քննության առնվեցին թեմերի գործունեության առնչվող մի շարք խնդիրներ՝ կապված եկեղեցապետական կալվածքների հետ: Այս առնչությամբ հանձնարարական տրվեց թեմական առաջնորդներին հետեւողական աշխատանք իրականացնելու՝ ամբողջացնելու թեմում առկա եկեղեցապատկան կալվածքների գրքացարկումը եւ միջոցներ ձեռնարկելու դրանց պահպանության եւ առավել նպատակային եւ արդյունավետ օգտագործման համար: Հանձնարարվեց նաեւ արագացնել Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին իրավասունորեն չպատկանող, պատմա-շակութային հուշարձանի կարգավիճակ ունեցող այն եկեղեցիների եւ սրբավայրերի ցանկագրման եւ ներկայացման գործընթացը, որոնց անհրաժեշտ են թեմերին գործունեության արդյունավետ իրականացման համար:

Գերագույն հոգեւոր խորհրդին տեղեկացվեց, որ Հայաստանի Աստվածաշնչային ընկերության գլխավոր քարտուղար Եգիկկ արք. Պետրոսյանը Նշանակվել է նաեւ Տավուշի թեմի առաջնորդ:

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՐԻԿՈՍՆԵՐ ՎԱՏԿԱԾԱՏՈՐ Կ ՀԱՄԱԴԱՆԻ (1715-1725)

Սկզբը՝ թիվ 6-9

Օրիք թողած սերմերը Հայաստանում հայտնվել էին պարսրտ հողում, եւ հայերն ասորիանաբար գեղեցի էին դիմել: Լեզգի-երի 1722 թվի արշավանքը Գանձակի վրա, ավերել ու կոտորածը խթանեցին հայ ազատագրական պայքարը, եւ Հովհաննէս իշխանը (Ավան Յուզբաշի) Թաթար գետի մոտ ճակատամարտ տվեց նրանց եւ ստիպեց ետ քաշվել: Սակայն բոլորի հույսը ռուսական ցար Պյոտրի արշավանքն էր: Վրաց վարչական թագավորը՝ վրացական զորքով, եւ Եսայի կաթողիկոսը՝ հայերի 10000-անոց զորաբանակով, որին հաջողվել էր հայկական իշխանությունը վերականգնել, հավաքվեցին Գանձակի մոտ գտնվող Չոլակ վայրում, որպեսզի միասին ռուսական հարձակման գործերին: Նրանց թվում էր, թե հասել է փրկության ժամը, սակայն ցնծությունը երկար չտևեց: Մինչ նրանք սպասում էին, որ ցարը կգրավի Շամախին, որ լեզգիների ձեռքին էր, եւ իրենք կմիասին ռուսական զորքերին, Պյոտրը Կասպից ծովի ափերը նվաճելուց հետո ետ քաշվեց՝ համաձայնության գալով սամանների հետ: Բայց ազատության դուռը բարձրացված էր, եւ անհրաժեշտություն կար հրամանատարի, մասնավորապես՝ Սյունիքում: Ստեփանոս Շահումյանը դիմեց վրաց արքունիք, եւ վրաց ծառայության մեջ գտնվող Ղափիթը կամ ապագա Ղափիթ-Բեկը (կամ՝ Հալիմբեկ) եկավ Սյունիք ու անցավ շարժման գլուխ: Նա ցուցաբերեց մեծ ընդունակություններ՝ փոքրաթիվ ուժերով հաղթելով մահմեդական հակառակորդներին: Իր առաջին մեծ գործն սկսեց 400 հոգով եւ ջահնջախեց այլազգիների 16000-անոց բազմությունը: Նրա աշակերտներից էին Մխիթար Ղափիթանցի կամ Սպարապետը, Փարսադան Հալիմբեկի մեկը եւ նրա փեսա Ավետիք Հալիմբեկի քահանան, Թորոս Չավկուրեցի, Բայանդուր Բաթմանյանը, Ստեփանոս Շահումյանը, Պապ գորավարը եւ ուրիշներ: Նրանք իրենց ջոկատներով կամ անձամբ միացան Ղափիթ-

Բեկին եւ շատ հաղթանակներ տարան թշնամիների նկատմամբ, սակայն ապստամբության ոգին ու հմուտ հրամանատարը, անշուշտ, Ղափիթ-Բեկն էր: Նա հեռատես էր, լուրջ, եռանդուն, հեղինակավոր եւ կարգապահություն մեծ քառագով: Շատ հատկանշական է ուրացող Ղափիթ մեկի ձեռքով ձեռքառնությունը: Նա ստիպեց, որ մատնիչը եկեղեցու դռանը 12 օր շարունակ կրկնի «Լոյսն Լուսաւորչի հաւատուն, վայ ուրացող մարդուն» բառերը, որից հետո նրան գլխատել տվեց: Ղափիթ-Բեկի ապստամբությունը շատ հետաքրքիր է, բայց մանրամասնորք մեջ մտնել խմատ չունի, եւ ասվածի նպատակը ժամանակի կացությունը ցույց տալն է միայն:

Մինչ Սյունիքը եւ Արցախը բռնված էին ապստամբությամբ, անհանգիստ էր նաեւ Եջմիածնի Մայր Աթոռը: Վատ էր, որ ապստամբները գործում էին անջատ-անջատ: 1724 թվին սամանները գրավեցին Եջմիածին ու Երեւանը, որի բնակիչները երկու ամսից ավելի կատարի դիմադրություն ցույց տվեցին թուրքական մեծաքանակ ուժերին: Պարսիկները կասկածամիտ էին Աստվածատուր կաթողիկոսի հարցում, թե նա ռուսների հետ հարաբերությունների մեջ է, եւ անգամ նամակ էին ձեռք ձգել, որ ուղղված էր Սյունիքի եւ Արցախի հայ ապստամբներին: Նրան բանտարկեցին եւ միայն 4000 ոսկու փրկագնով ղեկավարությամբ ազատ արձակեցին: Չնայած իր տառապանքներին՝ կաթողիկոսը շարունակեց խրախուսել հայ ազատագրական շարժումը եւ փորձել ձեռք բերել ռուսական զորքերի պաշտպանությունը: Պարսիկները նրան ստիպեցին հորդորել Ղափիթ-Բեկին կռվել օտարների դեմ, իսկ տեղացիներին ու պարսիկներին չվնասել: Նրան ստիպեցին անգամ, որ այդ նպատակով գնա Արցախ ու Վրաստան, ինչն Աստվածատուրը կատարեց, բայց ապստամբությունից ետ կանգնելու հորդորներ չկարդաց: Նրան կասկածեցին էլն համարում պարսիկները, բայց նրան չէին վստահում նաեւ սամանները, որոնք այդ պատճա-

ռով արգելեցին հայերին մյուսուրիշներին առիթով Եջմիածին գնալ: Նույնիսկ 1723 թվին հատուկ պաշտոնյա եկավ Եջմիածին եւ հանդիմանեց Աստվածատուրին, թե ռուսներին օգնելու համար բանակ է պատրաստում: Հանդիմանությունից բացի, տրվեցին անթաքույց սպառնալիքներ: Պատերազմն սկսվել էր, եւ կաթողիկոսը կորցրել էր հանգիստը՝ դեգերելով պակաս վտանգավոր վայրերում: Նա, մի կողմ թողնելով զոհաւորությունը եւ անցնելով ակտիվ գործունեության, պետք եղած դեպքում մեկնում էր տարբեր տեղեր՝ մարդկանց քաջալերելու համար: 1724 թվի երկրորդ կեսին սամանները գրավեցին Եջմիածին ու Երեւանը եւ դա հանդիմանալու պատճառով կռիվներ ծագեցին Կ. Պոլսում: Աստվածատուրի դիրքն ավելի վտանգվեց, եւ ինքն էլ, մշտապես անորոշ կացության մեջ, դրանից հետո ընդամենը մեկ տարի ապրեց՝ Մայր Աթոռում հայտնվելով անհրաժեշտ կարգադրություններ անելու եւ հազվադեպ՝ սամանների հետ հանդիպելու համար: Մայր Աթոռը կեղեցումներից ազատելու նպատակով: Հիշատակություն կա այն մասին, որ Սյունիք վարդապետ Երեւանցի, որ Կ. Պոլսում նվիրակ էր, կարողացավ սուլթան Ահմեդի Եջմիածնի վանքի եւ չորս այլ վանքերի համար կաթողիկոսի անունով մուգաֆության կամ ապահարկության հրովարտակ ստանալ, բայց դա բոլորովին բավարար չէր հարստահարություններն արգելելու եւ պատերազմի աղետները վերացնելու համար:

Աստվածատուր Համադանցի մահացավ Օշականում 1725 թվի հոկտեմբերին 10-ին՝ դժբախտ պատահարի հետեւանքով: Նա բարձրանում է տանիքը՝ լուսնի խավարումը դիտելու, եւ հանկարծ գլխիկայր ընկնում է, ծանր վիրավորվում եւ չորս ժամ անց՝ վախճանվում: Դրանից մի քանի ամիս առաջ՝ մարտի 1-ին, վախճանվել էր Մովսես Ջուղայեցին, որը մեծ նեղություններ էր կրել աֆղանների արշավանքների շրջանում: Աստվածատուր կաթողիկոսը թաղվեց Հռիփսիմեի վկայարանի գավթում, իսկ Մովսեսը՝ իր վանքի եկեղեցու հյուսիսային դռան շենքին:

Մայր Աթոռում կատարյալ անիշխանություն առաջացավ: Պատերազմը շարունակվում էր տակավին, եւ ռուսներն ուզում էին ռուսապետ հաստատվել Կասպից ծովի հարավարեւմտյան ու հարավային ափերին, իսկ սամանները ցանկանում էին իրենց իշխանությունը տարածել մինչեւ Սյունիք ու Արցախ եւ էլի դեպի արեւելք՝ Շամախի, ու հարավ՝ դեպի Թավրիզ ու դրա մերձակայքը: Պարսիկները թեպետ պարտվել էին եւ հայտնվել Թահմազի ու Սիր-Մահմուդի իշխանությունները, սակայն մտածում էին իրենց իշխանությունը վերականգնելու մասին: Հայերը, գեղեցի դիմելով, ոչ միայն լեռնական լեզգիներին ու պարսիկներին էին դիմադրում, այլեւ կատաղի պաշտպանվում էին սամանյան զորքերից:

Մայր Աթոռի միաբանությունը ցրվել էր, եւ հնարավոր չէր օրինական ընտրություն կատարել: Ջուղայեցիներն աֆղանների բռնապետության տակ էին եւ բավական հոգեւոր ունեին այլ խնդիրներով չզբաղվելու համար: Հնարավոր է, որ Աստվածատուրն առաջարկած լինեւր Մովսես Ջուղայեցուն իրավորել, բայց նա շուտ մահացավ: Իսկ նրա հաջորդ Ղափիթ Ջուղայեցին ի վիճակի չէր այդ բարդ ու կենսոտ իրադրության մեջ գլուխ հանելու: Եվ հաջորդ թե Աստվածատուրը նրա թեկնածությունն առաջ քաշած լիներ: Ամեն ինչից դատելով՝ հարմար մարդ կար նաեւ նրա շրջապատում: Այնպես որ՝ կաթողիկոսական աթոռը երկար ժամանակ թափուր մնաց:

Բարկեն ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ՀՀ ԳԱՄ թղթակից անդամ, պրոֆեսոր

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՎԱԿՆԻ ԵՎ ՌՈՒՄԱՏԵՂՈՒՄԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄՈՒՄ

ՄԱՅԻՍԻ 9-Ը ՆԱԵՎ ԽԱՂԱՂ ԵՎ ԱԶԱՏ ԱՊՐԵՍՏՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՈՒՆԻ

Մայիսի 7-ին Մոսկվայի հայորդյաց տանը տեղի ունեցավ Հայրենական Մեծ պատերազմի մասնակցների մեծաթիվյա հանդիսավոր երեկո, որին իր մասնակցությունն էր բերել մոսկվաբնակ տասներեք հայ վետերան:

Երեկոն սկսվեց Մեծ հաղթանակի օրինության խոսքով: Ետ հարաբանակի տոնի ա-

ռ խաղաղ ապրելու իրավունք ենք ձեռք բերել: «Մայիսի 9-ի հաղթանակը քսան տարի առաջ մեզ համար ձեռք բերեց մեկ այլ խորհուրդ եւս, երբ հայ զինվորներն ազատագրեցին Շուշին: Դա ինքնության եւ հարատևության համար պայքարող հայ ժողովրդի հաղթանակների խորհրդանիշն է», - ասաց թե-

գիթով սրբազան հայրը ներկաներին փոխանցեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի օրհնությունն ու բարեմաղթանքները:

Երեկոյի ընթացքում ելույթ ունեցան կենտրոնի ասաները՝ կատարելով հայրենասիրական եւ ժողովրդական երգեր:

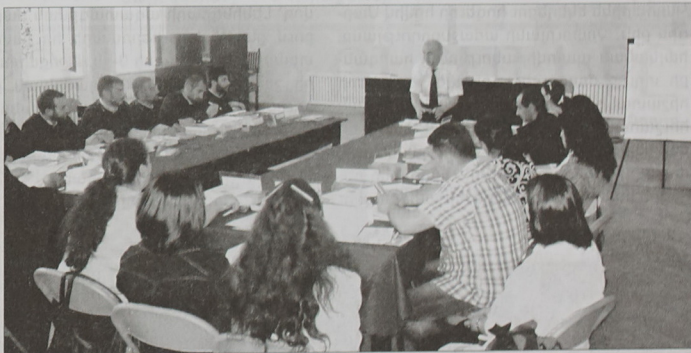
Վախատելով մեծադիպելի հայրենասիրական վերաբերման գործը՝ սրբազան հայրը նշեց, որ շնորհիվ նրանց սիրանքի, տոկոսության ու արիության՝ այսօր մենք ազատ

մակալ առաջնորդը եւ մարդիկ, որ Տերը լուսավորի հայրենիքի համար ընկած մարտիկների հոգիները, իսկ ապրողների պարգեի քաջառողջ կյանքի երկար տարիններ:

Քիչ ավելի ուշ հյուրերին միացավ նաեւ հայրերը զրույցի բռնվեցին, եւ հանդիսությունը կշարունակվեւր մինչեւ ուշ երեկո, երբ տարեց վետերանները հոգնածությամբ չգային...

Շարունակությունը՝ էջ 4

«Աջակցություն ընտանիքներին» Ծրագրի երկրորդ փուլը

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնությամբ Մայր Աթոռ Սբ Եջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոնը Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի հայաստանյան միջեկեղեցական բարեգործական «Վոր սեղան» հիմնադրամի հետ համատեղ երեւանում եւ ՀՀ մարզերում 2010-ին մեկնարկեց «Աջակցություն ընտանիքներին» ծրագիրը, որն ուղղված էր հայ ընտանիքներում քրիստոնեական արժեքներին եւ կենսատեղի վերաբերմանը քաջալերմանը: Ծրագրի շրջանակներում համայնքների հոգեւոր հայրերը պարբերաբար այցելում են դպրոցներ եւ հանդիպում ծնողների հետ՝ ներկայացնելով Հայ Առաքելական Եկեղեցու մոտեցումները՝ ընտանեկան տարաբնույթ խնդիրների վերաբերյալ:

2012-ի հունվարին քահանայական համաժողովի անկացմամբ մեկնարկեց Ծրագրի երկրորդ փուլը, որը վերաբերում է ներընտանեկան հարցերին՝ մասնավորա-

բար ծնող-երեխա առողջ փոխհարաբերությունների ձեւավորմանը: Ծրագրի երկրորդ փուլին մասնակցելու եւ երեւանի եւ մարզերի (Արարատ, Արմավիր, Արագածոտն, Կոտայք, Ծրախ, Տավուշ, Լոռի) մի շարք տարածաշրջանների դպրոցներ:

Մայիսի 20-ին տարբեր թեմերից հոգեւոր հայրեր եւ ԶԴԿ-ի տարածաշրջանային պատասխանատուների համար կազմակերպվեց «Գեղեցիկային բնություններին կանխարգելում» գեղեցիկային տրանսֆորմացիայի միջոցով՝ թեմայով ընթացիկ վերապատրաստման դասընթաց: Դասընթացն սկսվեց ԶԴԿ-ի տնօրէն Վարդան արք. Նավասարդյանի եւ ԵԶԿ-ի «Վոր սեղան» հիմնադրամի տնօրէն Կարեն Լազարյանի ուղղությամբ խոսքով: Ընտրված կուրսի շուրջ դասընթացն անցկացվեց Արմավիր Ղուկասյանց:

Լրատվական կուրսերը՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Եջմիածնի տեղեկատվական համակարգի

Ինչպես Գլակավանքի առօրին վերակա-
ցունքը 320-ական թթ. «հույժ մեծա-
րձակ» պատրվակով ար Գրիգորի վարե-
ցին Ավետյաց բլրից, այնպես էլ 430-ական
թթ. վերջին Յայաստանում իշխող առօրին
կղերը, Գրիգորի համապատիվ դասերով
Սովակե մարգարեին, հասավ նրա անունը
և պաշտամունքը «պատվավոր» ձևով
արգելեցին՝ դրա հետ միասին նաեւ նրան
փառաբանող Ազաթանգեղոսի Պատմու-
թյունը: Հետաքրքիր է նշել, որ ար Գրիգորի
անունը չի հիշատակվում նույնիսկ ներկա
Ազաթանգեղոսի Պատմության Առաջա-
բանում, որի հետախույզող նրան վերաբե-
րող որոշ տեղեկություններ անուշադիր
ընթերցողը կարող է վերագրել Տրդատ
թագավորին: Օրինակ՝ §14-ում հայտնի է,
թե ում մասին է ասված «կամ որպէս գնոյն
ինքն աշխարհի հովիւ կացուցեալ» վաշե-
լին ի տրուրն վարդապետութեան», երբ

ՍՈՒՐԲ ՍՎՆՎԿԻ ՏԵՍԻԼԵՐ ԵՎ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍՎԱՐՈՐԶԻ ՆՇԽԱՐԱՅ ԳՅՈՒՏԸ

դրանից առաջ միայն Տրդատ անունն է
հիշված, եւ անմիջապէս հետո՝ դարձյալ
Տրդատը: Գրիգորի անունը տվյալ շրջա-
նում եղել է խորհրդապաշտական արգել-
քի տակ՝ մինչեւ նշխարների հայտնվելը:
Արգելքը տեւել է, ըստ Սահակ Պարթեւի
տեսիլքի, երեքուկէս տասնամյակ՝ «երեք
տասներեակք ամաց եւ կէս տասներկի»
(Փարպ., Ա դրվագ, ԺԷ, էջ 33: Նոր Հայկա-
գյան Բառգիրքն ունի՝ «Երեքտասան երեք
ամաց, եւ կէս տասներկի» (հ. Բ, էջ 849),
այսինքն՝ երեքուկէս տարի: Հարկ է
նշել, որ այստեղից Սահակ Պարթեւի տե-
սիլքում հետագայում ավելացվել են կա-
նախացության եւ ապագայում լինելիքի
նոր նշաններ՝ տեսիլքի կատարումը կամ
աշխարհի «վախճանը» հետաձգելու հա-
մար: Այս նպատակով էլ տեսիլքի մեջ
մուծվել է «ամբ երեք հարիր յիսուն», ո-
րից իբրեւ համառոտված է «երեք տասնե-
րեակք եւ կէս տասներկի» (35 տարի)
ժամկետը. «...արդ ամփոփեա՛ զուկեղ-
րութիւն մտաց քոց, լուր եւ ասացից քեզ՝
զոր ինչ ասեմանեսցի Բարձրեայն. յայն
հետեւ մինչեւ ի վախճան աշխարհիս՝ երեք
տասներեակք ամաց եւ կէս տասներկի
համառոտեսցի ի վերայ ամենայն աշխար-
հի, մինչեւ յերեսումս պղծոյն անապատի,
զոր Դանիէլ մարգարէի ասացեալ է սուրբ
Հոգւոյն. եւ լինին սոքա յայտնապէս թուով
ամբ երեք հարիր յիսուն, ըստ միազոյց
պտղոց երից ոստոցն եւ կիսոյն» (Փարպ.,
ԺԷ, էջ 33): Խմբագրողի կարծիքով «տա-
սներեակք» այստեղ նշանակել է «մի տա-
սներորդ մասը», ինչպէս 35-ը՝ 350-ի: Ըստ
իս, սակայն, «տասներեակք» նույն «տա-
սեակք» իմաստն ունի, ինչպէս «յիսնե-

րեակք»՝ «յիսնեակ» (Պենտեկոստէ):
Ս. Սահակի տեսիլքում երկիցս հանդի-
պող «Երեսուն» պղծոյն անապատի» բա-
ռերը, որ, թվում է, ակնարկում են Արաբա-
կան անապատը եւ վերագրվում են հրեա
Դանիէլ մարգարէի տեսիլքին՝ «զոր Դա-
նիէլ մարգարէի ասացեալ է սուրբ Հոգ-
ւոյն», իրականում Դանիէլի տեսիլքներում
չկան: Առաջին պատմիչը Սեբեոսն է, որ VII
դ. կեսերին, իբրեւ ժամանակակից, նկա-
րագրել է Իսմայէլի Ամ արքայի առաջին
տարում Սինա անապատից ելած իսմայե-
լացիների (արաբների) ամայացնող հեղը.
«Ելին արտաքս ի Սին անապատ եւ հա-
մաւա Սատունոյ՝ առնել անապատ միա-
նայն զամենայն երկիր» (Պատմութիւն
Սեբեոսի, աշխատասիրությամբ Գ. Աբգա-
րյանի, Երեսուն, 1979, գլ. 2, էջ 64): Նրանք
մի քանի տարում տիրեցին եւ անապատ
դարձրին Եգիպտոսից մինչեւ ի սահմանս
Հնդկաց (Նույն տեղում, գլ. ԽԲ, էջ 139):
Բացի այդ, Սեբեոսն առաջին պատմիչն է,
որ իր պատմության մեջ արաբների աշ-
խարհավեր աղետը կապում է մ. թ. ա. VII
դ. առաջին կեսի՝ Դանիէլ մարգարէի չա-
րագրվել կանխասացության հետ՝ յուրովի
մէկնելով Դանիէլի տեսիլքի ամբողջ հատ-
վածը չորս խորհրդավոր զգացմաների մի-
սին. «Բայց զահագին աղետս հենին Իս-
մայէլի, որ բոլորեաց հորդեալ զծով եւ
զցամաք, ո՛վ կարից պատմել: Բայց երա-
նելին Դանիէլ կանխաւ գուշակէ մարգա-
րութիւնս զայսպիսի ներութիւնս որ եկն
եծաս ի վերայ երկրի. որ չորս զազանա-
նշանակէ զչորս թագաւորութիւնս, որ
յառնելոցն էին ի վերայ երկրի... «Եւ նախ
առաջին զԱրեւմտից թագաւորութիւն,

զԱրդաթեալ զազանս, որ է Յունաց...»
«Եւ ահա զազանս երկրորդ նման արշոյ...»
յարեւելից կողմանէ. զԱսասանականն ա-
ստ զթագաւորութիւն...» «Իսկ զազանս
երրորդ իբրեւ զինծ... զՀիսիսայանի առ
զթագաւորութիւն, Գոգ եւ Մագոգ, եւ եր-
կու ընկերը նոցին...» «Իսկ զազանս չոր-
րորդ ահեղ եւ զարմանալի, եւ ժանիք նո-
րա երկաթիք, եւ մագիք նորա պղնձիք
ուտեր եւ մանրեր եւ զմնացուածն առ
նոս կոտորեր...»: Այս չորս, յարուցեալ ի
Հարաւոյ կողմանէ՝ իսմայելեան թագաւո-
րութիւն. որպէս հրեշտակապետն մեկ-
նեաց, եթէ «Գագան չորրորդ թագաւո-
րութիւն չորրորդ կացցէ, որ առաւել իցէ
քան զամենայն թագաւորութիւնս, եւ կե-
րիցէ զամենայն երկիր» (Նույն տեղում, գլ.
ԽԲ, էջ 139):
Այնուհետեւ ԽԷ գլխում պատմիչը նույն
ոգով շարունակում է. «...զոր ասաց մար-
գարէն, եթէ «Որպէս մորիկ ի հարաւոյ ըն-
թացի, յանապատ գնացեալ յաւիտ տեղ-
ւոյն», այն է անապատն մեծ եւ անհաղն,
ուստի մորիկ ազգացս այսոցիկ փորձեալ
եւ կաւալ զամենայն երկիր, կոխեաց եւ ի-
հար գնա: Եւ կատարեցաւ ասացեալն, թէ
«Գագան չորրորդ՝ չորրորդ թագաւորու-
թիւն կացցէ ի վերայ երկրի, որ առաւել է
չարեալք քան զամենայն թագաւորութիւնս,
որ արար անապատ զամենայն երկիր»
(Պատմութիւն Սեբեոսի, գլ. ԽԷ, էջ 162): Դա-
նիէլ մարգարէի այս չորրորդ զգացմանը
է Սինա անապատը հիշատակվում են նաեւ
Պատմության վերջում՝ արաբների Սա-
վիաս թագավորի օրոք (Պատմութիւն Սե-
բեոսի, գլ. ԺԲ, էջ 177):

Շարունակությունը՝ էջ 6

ՆՈՐ ՆԿՈՒԾԵՎԱՆԻ ԵՎ ՌՈՒՄԱՎԱՏԱՆԻ ՆՎՅՈՋ ԹԵՄՈՒՄ

Սկիզբը՝ էջ 3

ՄԱՆԿՏ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԱՍՆԱԿՅԵՑ ՀԱՐԱՄԱՆԱԿԻ ՕՐՎԱՆ ՆՎԻՐԱՎՈՒ ՏՈՒՄԱՄԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ

Մայիսի 8-ին, Սանկտ Պետերբուրգի Ս.
Կատարինե եկեղեցու հոգևոր հովիվ Ար-
գիս քնն. Հովհաննիսի առաջնորդությամբ,
հայկական պատվիրակությունը հարգանքի
տուրք մատուցեց գոհված հերոսների
հիշատակին՝ մասնակցելով Պիսկարեյայն
հուշահամալիր-գերեզմանոցում ծաղկեպ-
սակների եւ ծաղիկների գետեղման հան-
դիսավոր արարողությանը: Ծաղիկները դր-
վեցին նաեւ Պիսկարեյայն հուշահամալիր-

գերեզմանոցի փառքի պուրակում գտն-
վող՝ Լենինգրադի ազատագրման մարտե-
րում ընկած հայ հերոսների հուշատախ-
տակի առջեւ: Մայիսի 9-ին միջոցառումնե-
րը շարունակվեցին «Սինյավկյան բարձ-
ունք» հուշահամալիր-գերեզմանոցում
գտնվող Հայրենական Մեծ պատերազմում
զոհված զինվորների հուշարձանի եւ հու-
շահամալիրի փառքի պուրակում 2010 թ.
կանգնեցված խաչքարի առջեւ:

ՄԿՐՏՈՒԹՅՈՒՆ

Մայիսի 8-ի առավոտյան Մոսկվայի
նորակառույց Ս. Խաչ եկեղեցում միաժա-
մանակ մկրտվեց Մոսկվայի հայորդյաց
տան՝ տարբեր տարիքի վաթսուս սան: Ոչ
միայն երեխաների, այլեւ կրթագիտի տա-
րեգրության մեջ այս օրը կմառ որպէս լու-
սավոր մի դրվագ հոգեւոր առաքելության
ճանապարհին:
Վաղ առավոտից սաները՝ սպիտակ
զգեստներով, իրենց ծնողների, կնեք-

հայրերի ու
կենտրոնի ու-
ս ու ց ի ն եր ի
հետ, եկեղեցում
էին: Առաքել քա-
հանա մկրտյա-
ն յուրաքանչյուր
սանին նոր ա-
նունով կնքեց՝
որպէս Քրիստո-
սի անվազանից
ծնված նոր
մարդ: Սկրտու-
թյան խորհրդի
կ ա տ ա ր մ ա ն ը
հ ա ջ ո ղ ը ց ի ն

նաեւ դրոշմը եւ հաղորդությունը: Ապա
տեղ հայրը մկրտված սաներին փոխան-
ցեց թեմակալ առաջնորդ Եգրաս եպս-
կոսի խորհրդի
կ ա տ ա ր մ ա ն ը
հ ա ջ ո ղ ը ց ի ն
Որպէս հիշատակ՝ սաները կնքհայրերի,
ծնողների ու ուսուցիչների հետ լուսակա-
ր-վեցին նորակառույց Ս. Խաչ եկեղեցու առ-
ջեւ, ապա միասին համոտեցին օրհնված
մատաղը:

ՓՄՒ ՈՐ ԲԵՉ, ՏԵՐ, ՈՐ ԱՅՍՊԻՄԻ ԶԱՎԱԿՆԵՐ ԵՄ ՏՎԵԼ

Մոսկվայի հայորդյաց տանը գրեթէ ամ-
են շաբաթ տեղի են ունենում միջոցա-
ռումներ, որոնք շնորհիվ ուսուցիչների եւ
սաների անձանձոր ու նվիրյալ աշխա-
տանքի՝ տոնական երանգ են ստանում եւ
հանդիսատեսի համար դառնում ոչ միայն
բեկորային, այլեւ ուսանելի ու դաստիա-
րակցական:

Մայիսի 12-ին դաիլիճը թնդում էր
ազգային նվագախմբի ակաւն շոյող
հնչյուններով, մարդկային հուզական
ծայնրով: Այդ օրը կենտրոնի նորաս-
տեղծ «Հովեր» ժողգործիչների եւ «Նո-
րահարաշ» աղջիկների վոկալ համույթ-
ների համատեղ առաջնահամերգն էր:
Համերգային բազմազան ծրագիրը,
որտեղ հատուկ շեշտը դրված էր հայկա-
կան ավանդական գործիչների՝ դուդուկի,
բանուկի, դիւրի, գուռնայի, շվիկ վոա, նպա-
տակ ունեւ հանդիսատեսին փոխանցել
հայոց հարուստ ժառանգության ու մշա-
կույթի կարողութ:

Կրթօջային նորաստեղծ համույթնե-
րը դեռ չեն բոլորել իրենց մեկ տարին:
Թեմակալ առաջնորդի օրհնությամբ
ստեղծված այս խմբերի նպատակը ազ-
գային երգ-երաժշտությունն անաղարտ
պահպանելն ու տարածելն է:
«Հովեր» ժողգործիչների համույթի հիմ-
նադիրը միջազգային մրցույթների դափնե-

կիր, բաժանաչափ Ալեքսանդր Մովսի-
սյանն է: Տասնեկ հոգուց բաղկացած խմ-
բում ընդգրկված են նաեւ կենտրոնի դիւրի
ուսուցիչ Հայկազ Բաղդամյանը եւ քանոնի
ուսուցչուհի Իսկուրի Կարապետյանը, ով-
քեր իրենց վարպետությունը սիրով փո-
խանցում են հնչյունների աշխարհում կա-
տարելության հասնել ցանկացող սաներին:

Իսկ «Նորահարաշ» աղջիկների վոկալ հա-
մույթում, որի գեղարվեստական ղեկավարը
կենտրոնի փորձառու եւ վաստակաշատ ու-
սուցչուհի Լեւա Բեգարյանն է, ընդգրկված
են կենտրոնի շնորհալի սաները:
Համերգի բարձրակետը «Ուլալանա»
մանկական երգչախմբի բեմէն էր:
Համերգի ավարտին սրբազան հայրն իր
օրհնությունը բաշխեց ներկայիցներին եւ գա-
հատանքի խոսք ասաց երաժիշտներին:
«Մեր ապրումներն առաջին հերթին
մղում են փառք տալ Աստծուն, որ այսպի-
սի շնորհիկի զավակներով հասել ենք
քաւաններին սերը երգով, փառաբանե-
ցին այն Արարչին, Ով տվել է իրենց երգե-
լու շնորհ: Եվ ինչպէս չասել, փառք քեզ
Տէր, որ այսպիսի զավակներ են տվել եւ
այսպիսի զավակներով օրհնվում են ամեն
ժամ, ամեն օր»:

Ավարդ ՆԱԶԱՐԱՆ

ԱՎԱՆՈՒԴԱՏՈՒՄ ՏԱՂԸ ՆԱՐԵԿԱՑՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հոգիաներն թվարանացու փառաբանությունը մեկն սկսվում է «Գեղ մի կայր»՝ Նարեկ ասեն» տողով: Այս տաղն ունի ավանդապատում բնույթ եւ պատմում է միջնադարյան հանճարեղ բանաստեղծ Գրիգոր Նարեկացու հրաշագործությունների մասին: Միջնադարում սրբացած բանաստեղծին նվիրված եղել են բազմաթիվ գրություններ, ավանդություններ, որոնցից մեկը մշակել է թվարանացին: Այդ պատմությունները ժողովրդի մեջ պահպանվել են երկար ժամանակ: Նրանցից երկուսն էլ չափածո են եւ գրի են առնվել 19-րդ դարի վերջերին (*Տե՛ս Գ. Հոգևեցիյան, Փշրանքներ ժողովրդական բանահյուսությունից, Թիֆլիս, 1892, էջ 16-19* եւ «*Լուսմա*», 1899, Բ գիրք, էջ 325-328: «*Լուսմայում*» տպագրված օրինակը կրում է «*Ժողովրդի խոսք Նարեկացու մասին*» վերնագիրը, ուր բանաստեղծի կերպարի կրոնական կողմը շատ ավելի մեծ տեղ է գրավում, քան առաջին գրությունը: Այս գրության իր բովանդակությամբ ավելի մոտ է թվարանացու մշակմանը, տեղ-տեղ գրեթե բառացիորեն համընկնում է: Այս գրությունների ժողովրդական ծագումը երեւում է նրանց բովանդակությունից: Եվ գրությունների (*Գր. Նարեկացու մասին գրությունների շարքը տե՛ս Ա. Ղառաբյանյանի «Ավանդապատում» գրքում, Երեւան, 1969, էջ 306-320*), եւ թվարանացու տաղի սյուժետային ամբողջությունը կազմված է առանձին իրավաբանական (գրությունների) միախառնմամբ ու հարակցությամբ, ինչ որ բնորոշ է առհասարակ ժողովրդական փառաբան երգերին՝ պայմանավորված նրանց առաջացման հանգամանքով:

Թվարանացու փառաբանությանը Նարեկացին հրաշագործ տուրք է, պաշտելի վարդապետ: Նարեկ գյուղի տանուտեր Գորգիկը երկար տարիներ «չէր եկել ի ժամատեղին»: Վարդապետի այն հարցին,

Թե Գորգ, տանուտեր ես դու, Յե՛ր չես գար ի ժամատեղին (Յովհ. Թվարանցի, Տաղեր, էջ 206,

հետագա մեջբերումները եւս այս տպագրից են),

Գորգիկը պատասխանում է. *Շատ մշակ ունի՞մ՝ չըբանկի: Եվ վրդովված վարդապետն անիծում է նրան.*

Չի հանգչի մարմինդ ի հողին: Երբ մեռնում է Գորգիկը, հորը, իրորը, չի ընդունում նրա մարմինը.

Եթե՞ր գերեզման բացին, Հողը՞ն մուտ չերեւ Գորգիկին:

Սա Նարեկացու առաջին հրաշագործությունն է տաղում: Անիծված տանուտերին թաղելու բոլոր ջանքերն իզուր են անցնում, եւ ճարահատյալ ազգականները խնդրում են Նարեկացի վարդապետին: Վերջինս տեղի է տալիս նրանց թախանձանքներին եւ խոսում է մեռած տանուտերի հետ, որը կենդանանում եւ թողություն է խնդրում՝ սրբի ոտքերն ընկնելով: Իսկ սուրբը հրամայում է.

Գորգ, հանգի՛ր ի մէջ ի հողին: Ահա այդ ժամանակ միայն հողը ընդունում է մեռածի մարմինը:

Այս գարմանալի դեպքից հետո հրաշագործ կրոնավորի համբավը հասնում է Սիս, որտեղից երեք վարդապետ է գալիս՝ «վարդապետն ի տես»: Նրանք Նարեկացուն հանդիպում են ոչխար արածեցնելիս: Հոգով սուրբ վարդապետն իմանում է «գնոր-հուրըն ի սրտին» եւ գալիքին

կանչում «ու հովիւ եղիր ոչխարին»: Ապա իր խցում նա սսեցի վարդապետներին ուզում է հյուրասիրել խորոված աղավախներով: Հյուրերը նկատում են, որ օրը պահա է, սակայն Նարեկացին նրանց առաջարկում է.

Կամ կերէք, բարի հիւրեր, Կամ հրաման տրե՛ք, որ թո՛չին: Նրանք շատ են զարմանում,

իսկ վարդապետը հրամայում է, եւ եփված աղավախները կենդանանում են ու թռչում:

Նայ գա՛նք ի վեր եհան, Թե՛նաթափ ետուր թեփուրին. Թե՛ն առին ետալապատիկ Վերայ գլուխ սուրբ

վարդապետին.

Վարդապետն օրինե՛ք զնայ, Ու թըռան հասան երամին:

Այս տեսնելով՝ ապշահար եղած վարդապետները լուր են տանում Սոս կաթողիկոսին, թե՛

Ճըշմարիտ են ըզորդ կասեն, Որ կուտայ իոգի մեռածին:

Թվարանացու տաղում, ինչպես հասնում է ժողովրդական փառաբան երգերին, «պատմականը Նարեկացին է, մեկ էլ այն, որ ժողովրդը դարեր շարունակ հավատացել է նրա հրաշագործությանը» (*Մ. Աբեղյան, Երկեր, հ. 4, Երեւան, 1966, էջ 506*): Սակայն այստեղ, ամենայն հավանականությամբ, պատմական է նաեւ տանուտեր Գորգիկը (14-15-րդ դարերի ձեռագրերի հիշատակարաններում շատ են հանդիպում Գորգ կամ Գորգիկ անունները, որոնցից մի բանիսը՝ տանուտերեր (տե՛ս Լ. Խաչիկյանի «Ձեռագրերի հիշատակարանների ակվանացանկերը», Երեւան, 1950):

Հետաքրքիր է նաեւ այն հանգամանքը, որ թե՛ Նարեկացու հրաշագործություններից խորոված աղավախներին կենդանացնելն ու թոթնելը գալիս է շատ

հինգ եւ ունի լոկ կրոնական բնույթ, ապա Գորգիկին անիծելը, մեռած տանուտերին խոսեցնելը, հրամանը, որ հողը նրա մարմինն ընդունի, սոսկ կրոնական երանգ ունեցող հրաշքներ էին: Դրանց միջոցով արդեն պատժվում է չարը, որ այստեղ անհնազանդ տանուտեր Գորգիկն է:

Օժտված աստվածային հրաշագործ հատկություններով՝ վարդապետ Նարեկացին մոտենում է Հիսուս Զրիստոսին, քանի որ ամենագոր Աստծո Որդու նման նա կատարում է հրաշքեր՝ մեռածին հարություն տալիս, չարին պատժում, մարդկանց մեղքերի համար աղոթում: Եվ բոլորովին էլ զարմանալի չէ, որ Նարեկացու մեծությունն ընդունվել է ու պաշտվել որպես սուրբ, իսկ նրա «Մատյան ողբերգության» պոեմը համարվել է հրաշալի աղոթամատյան:

Թվարանացու տաղն օժտված է նուրբ քննարկանությամբ: Այն թե՛ն չունի կրկնած (հանգերգ) (կրոնականներ կան գրի առնված ինչպե՛ս «Լուսմայում» տպագրված օրինակում յուրաքանչյուր դեպք պատմելուց հետո կրկնվում է «Ճառա կենեմ Նարեկացուն» տողը, մի տեղ էլ՝ «Ճառա կենեմ ես խովովուկն», իսկ Գ. Հոգևեցիյանի ներկայացրած օրինակում՝ «Հեթ շախոջ Նարեկե՛նին», «Պարտքստեր

պարտքից ազատող Նարեկե՛նին», «Մեռել հարուցող Նարեկե՛նին», «Սրբի զանեզան, սրբի Նարեկե՛նին» կրկնակ-բացականությունները), որով առհասարակ արտահայտվում է վիպական երգի քնարականությունը, բայց այդ մեղմ քնարական շունչը հատկապես զգացվում է նրա պատմեկալերի մեջ:

Թվարանացու համար Նարեկացին ամենից առաջ եւ ամենից շատ մտնում է որպես մեծ ու անգերազանցելի բանաստեղծ: Թերեւս այդ է վկայում նաեւ այն, որ տաղերգուն իր սիրո երգերում շատ է գործածել Նարեկացիական երանգ ունեցող «ծով» մակդիրը, հատկապես կնոջ աչքերի գեղեցկությունն ու հմայելն արտահայտելու համար («*Աչքերն է ծով, ունքն թուխ ամպ, «Ասցի՛ր Սիր՛ե գիս, ծով աչքեր, «Աչքեր ունիք գետ ըզծվեր»* եւ այլն):

Միջնադարյան մեծ բանաստեղծ Գրիգոր Նարեկացու մասին հորինված եւ ժողովրդական գրությունները, եւ՝ Թվարանացու փառաբան տաղը բնութագրական են նրանով, որ պատկերում են Նարեկացի բանաստեղծի սրբական վարքը: Ժողովրդի համար այդպիսի սուրբը, քնարականաբար, էր կարող անհիշատակ մնալ:

Կարդան ԵՐԿԻՎԱՆԻՍԿԱՆ Բանասիրական գիտ. թեկնածու, դոցենտ

ՈՒ

խտազնացությունները յուրաքանչյուր բարեպաշտ քրիստոնյայի կյանքի մի մասն են, որոնց միջոցով յուրաքանչյուրս փորձիլ թալե՛նում մեռնում ենք Աստծուն, մասնակից ու արժանի դառնում նրա սուրբ խորհուրդներին:

Այս շաբաթ Սբ Եջմիածնի Զարոզական կենտրոնի երիտասարդների հերթական ուխտատեղին Շաղկապնի Սբ Կեչառիս վանքն էր: Ուխտատեղին օրինություն ստանալով Մայր Աթոռում՝ ուխտավորները ճանապարհի ընկան դեպի բազմադարյա վանական համալիր, ուր նրանց միացան նաեւ Արմավանի, Հրազդանի, Զարենգավանի եւ Մարտունու Զարոզական կենտրոնների երիտասարդները: Սբ Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցում մատուցվեց Պատարագ: «Ամալվախի, մենք որդիներն ենք Աստծո, Ով եկավ, խոնարհվեց, մարդացավ եւ ճշմարիտ ապրելու ձեռք ցույց տվեց, երանի է նրան, ով իր ողջ կյանքում կարողանում է արժանապես ծառայել Տիրոջ ու հետեւել նրա պատվիրաններին, կարողանում է անսպառաքել ու աներեր բարձրանալ Տիրոջ ճանապարհով», - իր բարոգով նշեց հայր Թովման եւ պատմեց մի շատ դիպուկ առակ: Մի անգամ միջուկների մրցույթ է լինում, թե ով կկարողանա բարձրանալ մոտակա ծառը: Բոլորը վարանում են, քանի որ դա պահանջելու էր նսկայական ճիգեր, միայն մեկն է փորձում հաղթահարել այդ՝ չնստավով իր ընկերների հուսահատեցնող խոսքերին: Ի

ՄԵՆԷ ԵՆԷ ԲՐԻՍՏՈՒՄ ԸՆՏԱՆԻԲԸ

վերջո, երբ մրջյունին հաջողվում է հաղթահարել բարձրությունը, պարզվում է, որ նա չէր լսել իր ընկերներին, քանի որ... խուլ էր... Այդպես եւ մենք խուլ պիտի լինենք բազում չար խոսքերի հանդեպ, որոնցով փորձում են շեղել մեզ ճիշտ ճանապարհից: Մենք Տիրոջ փառաբանող խուլն պիտի լինենք՝ եկեղեցու բուրվառում», - պատվիրեց հայր սուրբը:

Ամեն անգամ ԶԿ-ի երիտասարդներն ուխտի գնալիս մտքի, սրտի ու հոգու ներդաշնությամբ, Աստծուն տեսնելու ակնկալությամբ ու սպասումով ճանապարհ են ընկնում՝ յուրաքանչյուրն իր սրտում ունենալով այն հույսը, որ Աստծո, ամենաթաքնուն գաղտնիքները, գործություն ստանա սուրբ վարդի, որպեսզի կարողանա դիմակայել կյանքի փորձություններին, արժանանա Տիրոջ ողորմածության ու շնորհներին: Ուխտազնացությունները Տիրոջ մոտենալու, ուխտավորի հոգեւոր դաստիարակության եւ բարոյական կերպարի կերտման լավագույն միջոցներից են:

Ուխտազնացությունն առաջին քրիստոնյաներից եկած է մինչեւ այսօր ապրող ավանդույթ է:

Ուխտ՝ երրորդ, խոստում, դաշխե՛ք՝ կնքված Աստծո եւ մարդու միջեւ: Հայ Եկեղեցու Աստծո եւ մարդկային միջեւ, որն է կատար ածեց Որդին՝ մարդանալով եւ

պեւ հավիտենական եւ մեծագույն ուխտազնացություն է ընդունում Աստծո՝ Հիսուս Զրիստոսի միջոցով կնքված ուխտը՝ իր՝ Հայր Աստծո եւ մարդկային միջեւ, որն է կատար ածեց Որդին՝ մարդանալով եւ

իր բազմից արյունը հեղեղով Գոգգոթայի խաչի վրա: Մեծագույն ուխտային Ինքը՝ Մատաօն է, եւ Հիսուսն է նրա հաշտության հավիտենական ծիածանը: Նոր Կտակարանում, Հիսուսի ծնունդն ապետելիս, երկնային գործերն ազդարարում են հովիվներին հենց այդ ուխտի կատարումը. «...Փա՛ռք Աստծուն՝ բարձունքներում, եւ երկրի վրա խաղաղություն, եւ հաճություն՝ մարդկանց մեջ...» (Ղուկ. Բ 14): Ինքը՝ Հիսուսը, վերջին՝ զատական ընթրիքի ժամանակ, օրհնելով հացն ու գինին, հայտնում է իր տնօրինական ուխտի կատարումը՝ ասելով. «Խմեցե՛ք դրանից բոլորդ, որովհետեւ այդ է Նոր ուխտի Իմ արյունը, որ թափվում է շատերի համար՝ իրենց մեղքերի թողության համար»:

Սուրբ Պատարագից հետո տեղի ունեցավ Զարոզական կենտրոնի առաջին համագումարը, որին մասնակցում էին Վաղարշապատի, Երեւանի, Արմավանի, Զարենգավանի եւ Մարտունու Զարոզական կենտրոնների ներկայացուցիչները, ովքեր եւ ներկայացրին իրենց հետագա ծրագրերն ու անելիքները:

Մարտի ԶԿԵՏԻՍՅԱՆ Մայր Աթոռ Սբ Եջմիածնի Զարոզական կենտրոն

ԿԻՑ սեմյակում

- Տե՛ր հայր, համաձայն Սբ Գրքի՝ եկեղեցին «առաքինություն» էզբ բացատրում է որպես ճշմարիտ եւ ուղղափառ հավատի արգասիք, այն հավատի, որը խոստովանում է Հիսուս Զրիստոսին Աստծո Որդի եւ Աստված: Ըստ սուրբ վարդապետների՝ առաքինությունն իրազորվում է միայն Աստծու շնորհով: Ու թե՛ն այս բանը գործածվում է նաեւ ոչ զուտ հոգեւոր իմաստներով՝ նշանակելով ազնվություն, պատվասիրություն, բարեխղճություն, հայրենասիրություն եւ այլն, սակայն դրանցով օժտված մարդուն դեռեւս չի կարելի կոչել առաքինի, եթե նրա մոտ այդ ամենը հիմնված չէ Աստծո հանդեպ հավատի վրա: Ինչո՞ւ:

- Իսկապէս, մեր շրջապատում քիչ չեն եկեղեցուց ու հավատքից բաժանվածները: Կան կանգնած մարդիկ, որոնք կարելի է վերագրել Ձեր թմարկած հատկությունները եւ էլի շատ ու շատ մարդկային բարի գծեր ու հատկանիշներ, որոնցով նրանք համբավ են վայելում ընտանիքում, հասարակության մեջ, ընկերների ու բարեկամների շրջանում, որոնցով նաեւ տարբերվում են այդ հատկություններից այս կամ այն չափով զուրկ մարդկանցից, որոնց մեջ չոր ենք կոչում: Բայց եթե այդ հատկություններն անգամ առաքինություն անվանենք, ապա միայն խիստ վերապահումով, քանի որ դրանք ինչ-որ տեղ թերաբժեք առաքինություններ են: Ինչո՞ւ: Մարդն ամենից շատ վախենում է մահվանից, եւ առհասարակ գաղտնիք չէ, որ մահկանացու մարդու համար ողջ կյանքի ընթացքում մեծագույն խնդիրը մահն է: Գիտե՞ք նաեւ, որ Աստված Ինչո՞ւ՝ Աստվածորդին, խաչի վրա պատարագվելով եւ Իր իրաշխիք հարկաբան հաղթել է մահվանը եւ այդ հաղթանակը պարգեւել է նաեւ մարդկանց: Հետեւաբար, Արար-

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎՈՒՔԻՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՄՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

Մեր հյուրն է Բյուրավանի Սբ Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու հոգեւոր հովիվ Տ. Ղազար քնն. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԸ

չին դեմ կանգնած, Արարչին հակադրվող մարդը չի կարող առաքինագործել այնպէս, ինչպէս որ Արարիչն Ինքը կկամենար եւ կներգործեր: Հիշո՞ւմ եք Տիրոջ խոսքն այն ճյուղի մասին, որ ինքն իրեն չի կարող պտուղ տալ, եթե որբատունկի վրա հաստատված չլինի: Զրիստոսն ասաց. «Ես եմ որբատունկը, իսկ դուք՝ ճյուղերը: Ով բնակվում է Իմ մեջ, եւ ես՝ նրա մեջ, նա շատ պտուղ է տալիս, որովհետեւ առանց Ինձ ոչինչ անել չէ կարող: Եթե մեկը Ինձ վրա հաստատված չէ, նա ճյուղի նման դուրս կնետվի եւ կչորանա, եւ այն կհավաքեն ու կրակի վրէժներ, եւ կարվի: Եթե Իմ մեջ մնաք, եւ Իմ խոսքերն էլ մնան ձեր մեջ, ինչ որ ուզեմք, ինչորեքեք՝ Աստծուց, եւ ձեզ կտրվի» (Հովհ. ԺԵ 5-7): Ըստ այսմ էլ՝ եթե որեւէ անձ, որբան էլ առաքինի եւ առաքինասեր կոչենք նրան, պատվաստված չէ բուն Զրիստոս արմատին եւ չի սկսում առաքինությունների օջախից՝ Արարչից, ապա նրա կյանքում, կենցաղում անկա բարի հատկությունները կարելի է որպէս առաքինություններ դիտել, բայց միայն՝ իրենց որոշ հանգամանքի մեջ: Իսկ բուն Եւրոպայի մեջ դրանք լիարժեք առաքինություններ չեն, որովհետեւ միայն աստվածային բարության, սրբության, աստվածային ճշմարտության ներգործության շնորհիւ է, որ տարածվելով մարդու սրտում, նրա կյանքի եւ կենցաղավարության բոլոր ասպարեզներում՝ առաջ է բերում ճշ-

մարիտ առաքինություն: Ուստի ուղղափառ հավատքն այն մեծագույն շնորհն է, որ ներգործելով մարդու խղճի, մտքի եւ հոգու վրա՝ ծնում է բազմաթիվ ու բազմազան առաքինություններ, որոնք մենք առանց վարանելու եւ ճշմարտապէս կոչում ենք զրիստոնեական: Եվ պետք է ասել՝ Եկեղեցու սուրբ վարդապետները զանազան հետաքրքիր մոտեցումներով դասակարգել են թե՛ առաքինությունները, թե՛ դրանց հակադիր մոլորությունները: Սակայն այդ բազում առաքինություններն իզուր եւ ի չիք են դառնում, եթե չկա առաքին եւ գլխավոր առաքինությունը՝ հավատքը: Անհավատության պարագայում խոսք անգամ չի կարող լինել ճշմարիտ առաքինության մասին:

- Ըստ եկեղեցու վարդապետների դասակարգման՝ առաքինությունները պայմանականորեն բաժանվում են երեք իմասական խմբերի. աստվածային

(աստվածխոսական), մարդկային եւ ստացական: Տե՛ր հայր, փորձենք հասկանալ այդ դասակարգման տրամաբանությունը:

- Այո՛, առաջին խմբում սուրբ վարդապետներն իմաստաբար ընդգրկել են աստվածային կամ, ինչպէս հաճախ են ասում, աստվածխոսական (Աստծուն վերաբերող, Աստծո խոսքով հաստատված, Աստծո ներշնչմամբ ամրագրված) առաքինությունները, որոնց մասին խոսվում է միշտ, որոնցով պայմանավորված են մնացած առաքինությունները: Դրանք են՝ Հավատ, Հույս եւ Մեր: Աստվածային են կոչվում, որովհետեւ այս երեք առաքինություններով Աստված Ինքն է ներգործում մարդկանց սրտի վրա:

Մարդը նախ պիտի հավատքով կապված լինի Աստծուն եւ հավատքով լցված՝ տարբերիչ բարոյ, ճիշտը սխալից, լավը վատից: Երկրորդ՝ պիտի հույսով լցված լինի, որպէսզի առանց վիստակների, ժրջանորեն գործի՝ բարին պահելու համար: Եվ վերջապէս՝ սերը, որ թերեւս այս ամենի լույսն է: Սերը, որ վարչից ներթափանցում է մարդու մեջ, սերը, որով մարդ եւ Աստված միավորվում են, որով (եւ ոչ այլ կնիքով) մարդ եւ մարդ պիտի կապված լինեն միմյանց, սերը, որի մասին Պողոս առաքյալն էլ ասաց. «Բայց սերը՝ միւսն է նա՛վառ, հույս, արեւ. սրանք՝ երեքը. եւ սրանցից մեծագույնը սերն է» (Ա Կորնթ. ԺԳ 13):

Երկրորդ խմբի մեջ ընդգրկված են մարդկային կոչված առաքինությունները: Սրանք չորսն են՝ խոհեմություն, արիություն, ողջախիտություն եւ արդարություն, որոնք սովորաբար իրագործվում են սեփական անձի, ինչպէս նաեւ մերձավորների հանդեպ:

Երրորդ խումբն ընդգրկում է ստացական առաքինությունները: Սրանք արդեն բազմաթիվ են եւ հիմնականում ձեռք են բերվում մարդու՝ աստվածահանը կյանքի ընթացքում՝ որպէս առաքինասեր վարքի աստվածապարգէն ընձաներ: Սակայն բոլոր ստացական առաքինություններն էլ, ըստ Եւրոպայի, արդյունք են երեք գլխավոր բարի գործերի, որոնց շնորհիվ Զրիստոսն էկեղեցու հավատարիմ զավակները մաքրվում են մեղքերից եւ հավիտենական կյանքը ժառանգում: Դրանք են աղոթքը, պաիքը եւ ողորմությունը:

- Տե՛ր հայր, սավածից հետեւում է, որ առաքինությունը մարդու այն բարի հատկությունն է կամ հատկությունների հանրագումարը, որով նա ապրում է գործում է Աստծո բարի խոսքի, Նրա պատվիրանների համաձայն ու չի մեղանշում: Այդ պատվիրանները կային նաեւ մինչեւ Զրիստոս Աստվածորդու հայտնությունը (նկատի ունեմ Տասնաբանյան): Մի՞թե Մովսիսական օրենքներն այլ պատկերացում, այլ մտնեցումներ էին մատնանշում առաքինությունների վերաբերյալ:

- Եթե ասենք, որ Հին աշխարհում, այսինքն՝ մինչեւ Զրիստոսը, ընդհանրապէս գոյություն չէին ունեցել առաքին մարդ կամ առաքինի արարք, իհարկէ սխալված պիտի լինեք: Աստված ճշմարտությունը, իմաստությունը բաշխեց ամենքին, սակայն մարդիկ, մոլորվելով այլեւայլ ճանապարհներով, այդ ճշմարտության որոշ հատկւներ միայն պահեցին, եւ ամբողջական, բուն ճշմարտությունը պակասեց մարդկանց միջից:

Շարունակություն՝ էջ 7

ՄՈՒՐԵ ՍԱՅԱԿԻ ՏԵՍԻԼԵՐԸ ԵՎ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՉԻ ՆԵՄԱՐԱՅ ԳՅՈՒՏԸ

Սկիզբ՝ էջ 4

Սեբեորդ չորրորդ «ախեղ» գազանին նույնացնում է Իսմայելի թագավորության հետ, իսկ Դանիել մարգարեն, իհարկէ՝ Աստուծոյն: Այս է ահա, որ ս. Սահակի տեսիլում հետագա խաբարողն անվանում է «Երեւանի պղծոյն աւապատի», որ ըստ Սեբեորդի՝ տեղի ունեցավ Բյուզանդական կայսր Երակլոսի (Իմա՛) Հերակլի (610-641 թթ.) 24-րդ տարում, բայց ըստ հետազոտողների (Հ. Օրբելի եւ այլք)՝ 641 թ.: Սահակ Պարթեւնի որ տեսիլքը պատմել է մահից (439 թ.) քիչ առաջ, բայց տեսիլքը նրան երեսաց նախքան եպիսկոպոս ձեռնադրվելը, երբ հոգեկան խռովքի մեջ էր՝ արու զավակ չունեալու պատճառով, այսինքն՝ ոչ պակաս քան 50 տարի առաջ՝ մոտ 390 թ.: Ըստ այսմ, ս. Սահակի մահից մինչեւ արարների 641 թ. արշավանքը կազմում է 202 տարի, իսկ ս. Սահակի եպիսկոպոսությունից հաշված՝ 251 տարի.՝ երկու դեպքում էլ «ամբ երեք հարիւր յիսուն» արտահայտությունը՝ որպէս 35 տարվա տասնապատկում, չի արդարանում: Թերեւս VIII դ. երկրորդ կեսին ինչ-որ մասեւնագիր, նկատի առնելով 772-775 թթ. Հայոց պատմամբնությունն Աբրահայան Խաչիֆաթի դեմ է Մամիկոնյան ու Բագրատունի նախարարների միացյալ զորքի պարտությունը Բագրատունի ճակատա-

մարտում, 350 տարվա համառոտումն է համարել Սահակի տեսիլքում նշված 35 տարին (մեկ տասներորդ մասը): Սակայն, ինչպէս 350 թվականը, այնպէս էլ «Երեւանի պղծոյն աւապատի» խոսքը, որ խորհրդանշում է Սինա անապատը եւ այնտեղից Ելած ամայացնող հեղք, ս. Սահակի տեսիլքում պետք է հետագա ընդմիջարկություն համարել, որով աղճատվել է կանխառաջույթան իմաստը: Ուստի, Սահակ Պարթեւի տեսիլքից հեռացնելով, ըստ հանրավորին, հետաժուտ շերտերը («...ամբ երեք հարիւր յիսուն» հավելումը չի արդարանում նաեւ նրանով, որ Սահակ Պարթեւի մահից մինչեւ «Երեւանի պղծոյն աւապատի», այն է՝ մինչեւ 641 թ., կազմում է շուրջ 200 տարի: Կնշանակի՝ այդ հավելումը կատարված է VIII դ. վերջին, որը չի համապատասխանում արարների առաջին արշավանքին: Տեսիլքի մեկնությունը զբաղվել են նաեւ այլ հեղինակներ, հատկապէս Ն. Ավինյանը (Քննութիւն տեսլեան ս. Սահակի - «Հանդէս մատթաթ»), 1936, № 10-12, էջ 466-479. 1936 եւ 1937, № 1-5, էջ 48-87): Իմ դիտարկումները, սակայն, կապ չունեն եղած քննություններին, մանավանդ, Ն. Ավինյանի հաճախ իռացիոնալ դատողությունների հետ եւ զուտ բանասիրական նպատակ ունեն՝ վերականգնելու ս. Սահակի տեսիլք

սկզբնական բնագիրը, կունենանք հետեւյալ սկզբնական անաղարտ հատվածը. «...այսպէս հետեւ մինչեւ ի վախճան [ժամանակի, ոչ թե աշխարհիս - Ա. Մ.] (Դանիել մարգարեի տեսիլքում Աստծո իրեշտակը հայտնում է ժամանակի վախճանի մասին, ոչ թե երկրի, որին եւ պետք է հետեւած լիներ Սահակ Պարթեւը. «...սահապիկ եւ ցուցից քեզ որ ինչ լինելոց է ի վախճանի՝ ի վերայ երկրի, քանզի տակաւին ի ժամանակս է վախճանն» (Դան., Ը 19)՝ երեք տասներեակը ամաց եւ կէտ տասներկի ... ըստ միագոյ պտղոց երից ոստոցն եւ կիսոյն» (Փարպ., ԺԷ, էջ 33, 34):

Այն, որ վերականգնված հատվածը տեսիլքի սկզբնական պատկերն է ներկայացնում, հաստատվում է նրանով, որ անհարգատ հետաժուտ շերտը հեռացնելուց հետո անսպասելի իրար են հանդիպում երկու նույնանման դարձածներ՝ «Երեք տասներեակը ամաց եւ կէտ տասներեակ» եւ «Ըստ միագոյ պտղոց երից ոստոցն եւ կիսոյն», որոնք խապպէս էլ սկզբում իրար կից են եղել, քանի որ պարզաբանում են թե՛ միմյանց եւ թե՛ տեսիլքի հիմնական խորհուրդը՝ մոտալուռ ապագայի կանխառաջույթան: Տեսիլքում բենի վրա, հայտնվում է վարսավոր եւ պտուղից ծիրենին՝ փարթամ ու դեպի վեր ձգտող ոստերով, որոնցից

առանձնացած երեքուկէս խոնարիված ոստեր՝ իրենց թառամած ու ամբաս պտուղներով, խորհրդանշում են Հայոց աշխարհի առաջիկա տխուր ու ծանր երեքուկէս տասնամյակները, երբ դադարեցված էին Հայոց թագավորությունն ու կաթողիկոսությունը, եւ արգելված էր Գրիգոր Լուսավորիչի պաշտամունքը: «Լուր ստուգապէս, զի լուսեց մերձ ընդ մերձ թագավորութիւն յազգեղ Աղշակունեաց, եւ քահանայութիւն ի ցեղէ արմաւուր քահանայապետին Գրիգորի» (Փարպ., ԺԷ, էջ 34):

Շարունակություն՝ էջ 8

ԳՈՀՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՏՆԵՆՔ ԱՄԵՆ ԺԱՄ ԱՄԵՆ ԻՆՉԻ ՀԱՄԱՐ

Քեզ հետ վատ բան է պատահում, գովաբանիր Աստծուն, որ այդ վատը հետոսանք քեզմիջ: Քեզ հետ լավ բան է պատահում, փառաբանիր Աստծուն, եւ այդ լավը կմնա քեզ հետ:

(սբ Յովհ. Ոսկեբերան)

թյուն հայտնեցեք ամեն ժամ ամեն ինչի համար» (Եփես. Ե 20), յուրաքանչյուր բացվող խաղող օրվա համար, այն բանի համար, որ Տիրոջ ողորմության վերստին արժանացանք արեգակի լույսը տեսնելուն: Պատահական չէ, որ մեր հավատավոր նախնիներն ամեն օր՝ վաղ առավոտյան, իրենց դեմքին շուր ցողելիս, վկայվելիս «Յիսուս Երիստոս» կամ «Փառք Բեզ, Աստված» էին ասում՝ աստվածապարզել իրենց օրն սկսելով փառաբանական աղոթքով:

Ինչո՞ւ է աստվածապատկեր մարդ էակն այնքան երկայտամուռ իր Արարչի Աստծու նկատմամբ, այն Աստծու, Ում պատկերով է նմանությունը մեր հոգիների, Ով հանապազ ինքնամում է հոգ է տալու ինչպես ողջ արարչությանը, այնպես էլ արարչագործության թագ ու պապին՝ մարդուն: Մեզ հետ է Նա միշտ, նույնիսկ այն ժամանակ, երբ մենք Նրա հետ չենք, երբ մոռանում ենք Նրան՝ վշտացնելով ու դառնացնելով մեր ամեն սերունդներին: «Աստված եղբայր է անգամ Նրան բացակա համարող մարդու կյանքում», որով-

հետե գթած Յայր է՝ պատարաստ օգնության ձեռք մեկնելու իրեն օգնության խնդրանքով աղաչող մարդուն: Տե՛ր Աստված օգնում է գորացնում է մեզ նույնիսկ այն- ժամ, երբ մենք չենք էլ խնդրում Նրան, օգնում է, որովհետեւ Յայր է ու չի կարող չողորմել: Որքան Ե- նի կարող չողորմել ու ապերախտ է մարդ էակն իր Արարչի հանդեպ: Արդյո՞ք կարողանում ենք միշտ Ե- րախտագետ սրտով գոհանալ Աստծուց եւ շնորհակալություն հայտնել Նրան՝ իր անպատու պարգևների համար, իր ամենօրյա ողորմությունների եւ մարդա- սիրության համար: Լինելով հոգե- դեմ ու մեղանչական՝ մշտապես սայթաքում ու մեղք ենք գործում՝ ամեն անգամ խնդրելով ներել մեզ: Եվ Նա իր անսահման ներող- դատությունը, չարաշահում ենք մեր երկնավոր Յոր ներդրամու- թյունն ու բարությունը: Վայելում ենք Նրա պարգևները՝ հաճախ մոռանալով շնորհակալություն հայտնել ու երախտագետ սրտով

օրհնաբանել Նրան: Տե՛ր Աստված ազատում է մեզ մի փորձանքից, բուժում հիվանդությունից, փո- րում տարաբնույթ փորձություն- ներից ու անարժանների արժա- անցնում իր բազում պարգևներ- րին ու շնորհներին: Մենք դար- ձյալ մոռանում ենք այդ ամենը: Մոռանում ենք ու դադարում շնոր- հակալություն հայտնել Նրան: Եվ ի՞նչ, գալիս է մի պահ, երբ Աստ- ված «հիշեցնում» է մեզ մեր ապե- րախտությունն ու «ստիպում» մեզ մտորել ու ինչէ՞լ այն, ինչ այն- քան շուտ էինք մոռացել: Ինչպե՞ս: Յիշեցնում է մեզ՝ սրբափետեղով փոքրիկ փորձություններով: Եվ ինչպես երանելի Յոն է ասում, «Տե՛րն է, որ ցավ է պատճառում, բայց հետո նորից ամոքում, խմում է բայց Նրա ձեռքն է բռն- կում» (Յոն Ե 18): Ու այդժամ միայն մենք անդադար ենք կա- րողում մեր ընթացքին ու տես- նում մեր սխալները, ամաչում մեր ապերախտության համար եւ հայ- ցում Աստծու ներողամտությունն ու ողորմությունը՝ «Մեղա՛ Բեզ, Տե՛ր» ասելով:

Մեղա՛ Բեզ, Տե՛ր, որ հերթա- կան անգամ մոռացաք Բեզ շնոր- հակալություն ասել Զո հայրա- կան խնամքի ու մարդասիրու- թյան համար, որ չգնահատեցի ու իմ ողջ եղբայր չհասկացա, որ Զո ինձ վերստին ողորմեցիր, իսկ ես իմ «բազմազգաղ առօրյայում» դարձյալ մոռացա Բեզ շնորհա- կալություն հայտնել: Զո ողորմու- թյունների համար, որ ցուցաբե- րում են անարժանի ու նվաստիս հանդեպ: Մեղա՛ Բեզ, Տե՛ր, որ իմ ապերախտ ու անշնորհակալ ըն- թացքով վշտացրի ու դառնացրի Բեզ՝ Բարեբարիդ, որ երբեք չես հոգնում ինձ՝ անարժանիս, ողոր- մելուց ու չես դադարում գթալուց, ինչպես ասվում է, որ «բարկու- թյանդ մեջ անգամ ողորմություն

ես հիշում»: Ողորմիր ինձ, Տե՛ր, եւ ինձ երախտագետ սիրտ ու շնոր- հակալ հոգի շնորհիր, որպեսզի կարողանամ միշտ եւ ամեն ին- չում գոհանալ Բեզից ու շնորհա- կալ լինել ամեն ինչի համար, նույ- նիսկ՝ նեղությունների ու փոքրիկ փորձությունների, դժվարությու- նների համար, որոնք քրիստոնյայի «փառքն են» (տե՛ս Եփես. Գ 13) ու կյանքի անբաժան մասը, եւ որոնք Զո թույլ եւ տալիս իմ իսկ օգու- տի համար, քանզի դրանք կո- փում է ամբաղնում են ինձ՝ առա- քել հաստատելով հավատսի մեջ: Շնորհակալ եմ Բեզ, Տե՛ր, որ չա- րած իմ խոտոր ու ապերախտ ըն- թացքին, ինձ հետ ես միշտ՝ կյան- քիս ե՛ւ ուրախ, ե՛ւ տխուր օրերին, ամեն օր ու ամեն վայրկյան, ինձ հետ ես՝ ինձ գորացնելու եւ օգնե- լու համար, ինչպես ինքը ասա- ցիր: Շնորհակալ եմ, Տե՛ր, որ իմ կողքին ես՝ ինձ խրատելու եւ ուղ- դության բերելու համար, քանզի չես ուզում, որ որեւէ մեկը կորս- տան մատակի, այլ որ ամենքս ա- պաշխարեն ու ժառանգեն փրկու- թյունը: Շնորհակալ եմ, որ հաս- կացիր, որ «ու՛մ, կարողություն, ինչը, իմաստություն Բեզից են լին» (տե՛ս Յոն ԼԱ 28), եւ որ ա- ռանց Բեզ՝ մարդ էակը ոչինչ է, Տե՛ր: Ողորմիր մեզ, Տե՛ր, եւ երբեք մի դադարիր գթալուց, մինչեւ տանես քանկեցնես երկնքիդ ար- քայության օրեաններում, որ աշ- խարհի սկզբից պատրաստել ես բոլոր արդարների ու Բեզ հավա- քացողների, Զո սուրբ Անունը փառաբանող արժանավորների համար...

...Ողջ Տիրոջ բարեգթությունը ամենքս արժանանանք երկնքի արքայության մեջ հավիտյան հավիտեանից Նրա փառաբանելու երանությանը, ամեն:

Ամենա ԿԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԻՑ սեմյակում

Սիլվա՝ Էջ 6

Նրանք (իրեն ժողովուրդը) անշուշտ ունեին Մովսեսից տրված Յին Ուխտի օրենքները, սա- կայն այդ օրենքներն ի գործու չե- լով նրանք արդարացնելու Աստծու առաջ, որովհետեւ, ինչպես առաջնային է ասում, բոլորն էլ մե- լալեցեցին եւ զրկվեցին Աստծու փառքից (տե՛ս Զոմ. Գ 23), եւ փրկությունը կատարյալ չեղավ: Ու- ռովհետեւ եթե մեղքի վարձքը մահն էր, ապա մեղք գործած մարդու կյանքի դիմաց անասուն գոհաբերելը լիարժեք հատուցում չէր, քանզի անասնական կյանքը թերաբժեք էր մարդու այլազան մեղքերը ջալվելու համար, որով արդարանում էին մինչեւ Երիս- տոսի խաչելությունը: Յին Ուխտի ժողովուրդը, Նաեւ ընտրյալ սրբե- լու, Նահապետներն ու մարգարե- ները իրենց ողջ կյանքի ընթաց- քում մեղք այս ճանապարհով է, որ արդարանում էին Աստծու ա- ռաջ: Բայց սա կատարյալ արդա- ռացում չէր: Պողոս առաքյալն էլ է ասում, որ Երիստոսից առաջ բո- լոր գոհերն ի գործու չէին մարդու խղճմանքից քեզն ազատելու եւ նրան դատապարտությունից ամ- րաշարժելու մաքրելու: Բայց երբ լույսով ելավ Երիստոսը, լիարժեք եւ անաշխատակցույն հատուցում եղավ, որովհետեւ Չոհագործվողը կա-

ԱՌՔԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿՈՎՔԻՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՄՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

տարյալ Մարդ էր ու կատարյալ Աստված, Ով իր հարությանը բարաբան կյանք պարգեցեց մարդուն: Ընդ որում, լիարժեք հատուցում եղավ ո՞ղջ մարդկու- թյան համար: Երբեմն մեզ հարց- նում են՝ ինչպե՞ս կարող է «մեկ մարդ» խաչվել եւ իր արյամբ փրկագնել ասե՛նք, մեկ միլիոն մար- դու: Մենք էլ այդ մարդկանց ա- տում ենք՝ իսկ ինչպե՞ս է մեկ արե- գակը միանգամից լուսավորում միլիարդավոր մարդկանց: Եթե Արարչի ստեղծած արեգակն ի գործու է միլիարդավոր մարդկանց լուսավորելու ֆիզիկական լույս- տով, ապա կասկածից վեր է, որ Արարչի կատարած գոհագործու- թյունը բոլոր մարդկանց հոգիներ- ի փրկության համար լիարժեք հատուցում էր, դեռ մի բան էլ ա- վելի. չէ՛ր Արարչի կյանքն ալե- րի է, քան իր ողջ արարչության արժեքն է, որովհետեւ, եթե Արա- ռիչն ինքն է, ապա դարձյալ կա- կանքում: Նախ ինչպե՞ս ար- ըարի: Ուրեմն՝ Նրա կյանքի ար- ժեքն չի կարող բաղդատվել ան- զուրկ մարդկությանը եւ փր- գամ իր ստեղծածի հետ՝ ողջ ա- կության հույսը սոսկ գաղափար ընդունելու հետ: Ուստի Երիս- տոս Աստվածը բոլոր հոգիների թյամբ Աստված բոլոր հոգիների փրկության պարգեցեց, դրանով

իսկ կատարյալ արդարությունը սիւնեց մարդկանց հոգիների մեջ եւ կատարյալ հույսը տվեց, որով յայնք պետք է ապրի իր ողջ կյանքում: Ցավոք սրտի, այսօր էլ շատ-շատերի համար Երիստոսի բերած փրկագործությունը եւ փրկության հույսը սոսկ գաղափար է, մտակառուցում մի նման մի բան, այլ ոչ թե իրականություն: Այնինչ չկա ամելի իրական բան, քան

այն, որ «Երիստոս հարյալ ի մե- ռեցոց»: Զե՛՛ր որ Երիստոսի առա- յելակերտ Նրանից ոչ թե ինչ-որ մի թե՛ք ստացան, այլ ռեալ իրակա- նություն, որը Երիստոսը Նախ խոստացավ, ապա իրագործեց՝ խաչել վրա մեռնելով ու երրորդ օ- րը հարություն անելով, այլեւ բազում անգամներ հայտնվելով իր աշակերտներին: Նա Նրանց հետ հաց կերավ, խոսեց Նրանց

հետ, շոշափել տվեց իր չարաբ- անքն ու խոցված մարմինը, այ- սինքն՝ գործարեց բոլոր նկարա- վոր եղանակները, որոնցով աշա- կերտները պիտի համոզվեին, որ Երիստոսն իրականում հարու- թյուն է առել: Եվ Տիրոջ հարու- թյունը, որը Նաեւ ողջ մարդկու- թյան հարության ու հավիտեա- կան կյանքի առիավատյան էր, հավերժական հույսով պիտի լց- ներ նրանց սրտերը, որով նրանք պիտի ազատագրվեին մահվան սարսափի գնդանից՝ համարձա- կորեն բարոգելու Տիրոջ Ավետա- րանը բոլոր ազգերին: Ու պիտի Նահատակվեին Երիստոսի ան- վան համար, ճշմարտության հա- մար՝ իրենց արյամբ կլեցելով ի- ռենց դավանած, իրենց իսկ տե- սած ու լսած սրբազան հավատ- քը: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ այդ հա- վատքի գործությունը գերեզմանից այն կողմ էր անցնում, որովհետեւ այդ հավատքի մեջ հավերժու- թյան հույսը կար, որը եւ պիտի փոխանցվել Երիստոսի Եկեղե- ցու բոլոր հավատարիմ զավակ- ներին՝ Նրանց հոգիներում սեր- մանելով ճշմարիտ առաքինու- թյան բազում սերմեր, որոնք պի- տի պտղաբերեին՝ դառնալով Յա- վատ, Յույս, Մեր, խորարարություն, հոգեմարմուն, կրճմանալ, Ող- ջախոհություն, Արիություն, Խո- խարհություն, Յամբերություն, Գթասրտություն...

Յուրյակալեց
Յայն ԿԱՄԱՍՏԱՆ

